

דף שבועי

בס"ד

פרשת נשא, תשפ"א, מספר 1419

כלי מחזיק ברכה יאיר ברקאי

מברכים '...בקדושתו של אהרון וציונו לאכול תרומה', וכן כשאוכלים כל מתנה שיש בה קדושה, וכן כשמברכים על עבודות הקרבנות שבמקדש, אומרים: 'אשר קדשנו בקדושתו של אהרון וציונו' לעשות כך וכך. אך בסיומה של ברכת הכוהנים, לפני שהם מברכים את ישראל, ישנה התוספת הייחודית רק לברכה זו: "באהבה". מה פשר תוספת המילה "באהבה" בברכה זו? לא מצאנו שום מצווה שעלינו לקיימה באהבה, מלבד ברכת כוהנים. מענה נאות לשאלתנו ניתן למצוא בסידור "עולת ראייה":⁴

האהבה אינה תנאי ודין פרטי של מצווה זו אלא גדר עצמיותה, שאין המצווה של ברכת כהנים אמירת הפסוקים אלא שימת השם (ככתוב: "ושמו את שמיי"), והברכה על ידם, והיא אינה אלא באהבה.

הרב יונתן זקס התייחס ליסוד האהבה בברכת הכוהנים:⁵

אדם אוהב הוא אדם הממוקד לא בעצמו אלא בזולת. האהבה היא יציאה מן העצמיות. רק השתחררות כזו מן העצמי מאפשרת להיות צינור שדרכו זורם כוח הגדול מאיתנו – האהבה, המביאה לעולם חיים חדשים. כדברי המשורר דנטה: 'כך אהבה תניע/ את החמה ברום ואת כוכבי רקיע'.⁶

בזיקה לאהבה האמורה, מדרש תנחומא מתייחס לדרך שבה צריכה להתבצע ברכת הכוהנים:⁷ "פה תברכו את בני ישראל אמור להם" (במ' ו:כג), 'אמור' מלא כתיב (ולא: אמר), אמר להם הקדוש ברוך הוא לכהנים: לא מפני שאמרתי לכם שתהיו מברכין אותם באנגריא (=עבודת חובה המוטלת עליי השלטון) ובבהילות, אלא תהיו מברכין

בפרשתנו מופיעה ברכת הכוהנים. הברכה כוללת שלושה פסוקים: "בְּרַכְהוּ ה' וְיִשְׁמְרְכֶם. יָאֵר ה' פְּנֵי אֱלֹהֵי וַיִּחַנֶּךָ. יֵשָׂא ה' פְּנֵי אֱלֹהֵי וְיִשֶׁם לְךָ שְׁלוֹם" (במ' ו:כד-כו). ברכה זו היא חלק מהעבודה שנצטוו בה הכוהנים, ככתוב: "דַּבֵּר אֶל אֶהֱרֹן וְאֶל בְּנָיו לֵאמֹר פֹּה תִּבְרְכוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם" (במ' ו:כג).¹

כידוע, כל העושה מצווה מברך ו'עובר לעשייתה', כלומר לפני המעשה: "אשר קידשנו במצוותיו וציונו", אך לברכה שמברכים הכוהנים קודם ברכתם לישראל יש נוסח מיוחד. כך לשון הרמב"ם: "וקודם שיחזיר פניו לברך את העם מברך: 'ברוך אתה ה' א-להינו מלך העולם אשר קדשנו בקדושתו של אהרון וציונו לברך את עמו ישראל באהבה'" (הלכות תפילה ונשיאת כפים, פרק יד).²

נוסח הברכה לא התייחד ל'ברכה המשולשת' בלבד, אלא גם לשאר המצוות שמיוחדות לכהנים, כפי שהדברים מנוסחים באנציקלופדיה תלמודית:³

בנוסח מיוחד מברכים הכהנים על המצות המיוחדות לכהנים, והוא: 'בא"י אמ"ה אשר קדשנו בקדושתו של אהרון וציונו' לעשות מצוה פלונית... וכן כשאוכלים תרומה

* ד"ר יאיר ברקאי הינו ראש מכללת ליפשיץ האחרון.
** דברי מוקדשים לזכרו היקר של מכובדנו הכהן, הרב שמואל בן זוהרה ז"ל, שהקפיד במשך שנים רבות לברך באהבה את מתפללי בית הכנסת ע"ש ש"י עגנון, בארנונה שבירושלים, יחד עם שאר הכוהנים יבדל"א.
1 וכן: "וּנְגְשׁוּ הַכֹּהֲנִים בְּנֵי לְוִי כִּי בִּם בָּחַר ה' אֶלֶּהֶיךָ לְשָׂרְתוֹ וּלְבָרְךָ בְּשֵׁם ה'" (דב' כא:ה). וגם: "וַיַּבְדֵּל אֶהֱרֹן לְהַקְדִּישׁוּ קֹדֶשׁ קֹדְשִׁים הוּא וּבָנָיו עַד עוֹלָם... וּלְבָרְךָ בְּשֵׁמוֹ עַד עוֹלָם" (דה"א כג:ג). ובו' ט:כב: "וַיֵּשָׂא אֶהֱרֹן אֶת יָדָיו אֶל הָעָם וַיְבָרְכֵם".
2 אך בסדר רב עמרם גאון (מהד' דניאל גולדשמידט, ירושלים תשל"ב), סדר נשיאת כפיים, הנוסח הוא במתכונת הרגילה: "אשר קידשנו במצוותיו וציונו", וכן הנוסח בשאילתות דרב אחאי גאון לפ' "בהעלותך", שאילתה ק"מ, ד"ה: "וכיצד מברכין". אבל סמ"ג עשין כ'; טור שו"ע "אורח חיים" סי' קכ"ח סעיף יד, וגם ר"ד אבודרהם בסידורו, בפרק 'ברכת כוהנים'; וב'עטרת זקנים" (או"ח סי' קכח סי"א ס"ק ד) כתבו את נוסח הברכה: "בקדושתו של אהרון", כפי שמופיע ברמב"ם, וכך גם נקבע נוסח הברכה להלכה.
3 כך ד, (ברכת המצוות) טור תקלז.

4 עולת ראייה כרך ב, ירושלים תש"ט, עמ' תיג, הע' סג. הסידור פורש ע"י הרא"ה הכהן קוק ונערך ע"י בנו הרב צבי יהודה הכהן קוק.
5 בספרו שיח ושיג ב, ירושלים 2018, עמ' 151-152.
6 דנטה אליגריי, הקומדיה האלוהית: העדן, עברית: אריה סתיו, ת"א תשס"ח, שיר 33, עמ' 31.
7 (ורשא) פרשת נשא סימן י.

נתונה להם מלידה. הכהונה היא תפקיד, הנמסר לאדם מלידה; הכהן נולד ומתחנך לתפקיד זה, למען ימלא בו את תוכן חייו שלעתידי. **בהיותם כהנים – עוד יראו עצמם כבני אהרן; וכך יראו את בנייהם ככהנים שלעתידי, ויחנכו אותם למצוות שבלב.** לכך רומז גם סדר המילים, המצוי רק במקום הזה: "הַכֹּהֲנִים בְּנֵי אֶהֱרֹן"; ואילו בשאר מקומות כתוב: "בְּנֵי אֶהֱרֹן הַכֹּהֲנִים" (לעיל ו' א:ה ועוד). וכך שנו בברייתא: "אמור ואמרת, להזהיר גדולים על הקטנים" (יבמות קיד ע"א). ומעיר על כך הרא"ש בהלכות קטנות שלו (הלכות טומאה, סימן א): "ולכך שינה הלשון כאן, שבכל מקום נאמר: 'בני אהרן הכהנים' וכאן נאמר: 'הכהנים בני אהרן' להזהיר הכהנים על בנייהם.

נסיים דברינו בסיפור האגדה המופלא על ברכת הכהן הגדול ר' ישמעאל:¹¹

אמר רבי ישמעאל בן אלישע: פעם אחת נכנסתי לבית קדשי הקדשים להקטיר קטורת לפני ולפנים, וראיתי אכתריאל י-ה' צ-באות יושב על כסא רחמים רם ונשא. אמר לי: ישמעאל בני, ברכני! אמרתי לפניו: ריבונו של עולם, יהי רצון מלפניך שייכבשו רחמיך את כעסך ויגולו רחמיך על מידותיך ותתנהג עם בניך במידת הרחמים ותיכנס להם לפני משורת הדין. ונענע לי בראשו.

ביום הקדוש מכולם, יום הכיפורים, הכהן הגדול נכנס להקטיר את הקטורת בקודש הקודשים, כדי לרצות את הא-ל ולהפיל תחינתו לפניו שיסלח לעמו על כל עוונותיו, והנה הקב"ה מבקש ממנו את ברכת הכהן! מסתבר שברכתו הביאה שלום גם במרומים, וה' נענה לבקשתו.

אמר רבי שמעון בן הלפתא, לא מצא הקדוש ברוך הוא כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום, שנאמר (תה' כט:יא): "ה' עז לעמו יתן ה' ברוך את עמו בשלום".¹²

הדף השבועי מופץ בסיוע קרן הנשיא לתורה ולמדע, ומופיע גם באתר המידע של אוניברסיטת בר-אילן בכתובת:

<http://www1.biu.ac.il/parasha2>

כתובת דוא"ל של הדף: dafshv@mail.biu.ac.il
ניתן לפנות לכתובת זו ולקבל את הדף מדי שבוע בדוא"ל.

הדף השבועי - אוניברסיטת בר אילן
יש לשמור על קדושת העלון

עורך: ד"ר צבי שמעון
עורכת לשון: רחל הכהן שיף

11 ברכות ז ע"א.
12 משנה, עוקצין ג, יב.

אותם בכוונת הלב כדי שתשלים הברכה בהם, לכך נאמר: 'אמור' מלא.

כלומר, על הכוהנים לברך את העם לא כדי לצאת ידי חובה של הוראה מגבוה, אלא מתוך "כוונת הלב" – ברצייה מלאה ובחיבה.

נמצאנו למדים, כי ברכה שלמה ואמיתית יכולה לנבוע רק מלב אוהב. האהבה, לה נדרשים הכוהנים בברכתם, באה להם מקדושתו של אהרן, שעליו נאמר במשנה: "הוי מתלמידיו של אהרן, אוהב שלום ורודף שלום, אוהב את הבריות ומקרבים לתורה" (אבות א, יב).

במשנה זו הלל מתווה את הדרך ליחס נכון בין הבריות: ראשית יש לאהוב את השלום, ואף לרדוף אותו (=לבקש אותו, לחפשו. כמו בפסוק: "בִּקֶּשׁ שְׁלוֹם וְרַדְּפֵהוּ", תה' לד:טו), כדי להשתמש בו להשכנת שלום בין הבריות.⁸

השלום הוא מגמת פניה של ברכת הכוהנים, הוא תכליתה ויעדה הסופי והנשגב. שלום בין אדם לחברו, בין אדם לביתו, בין אדם למקום ומכאן לשלום בין אדם לעצמו, שאמור להיות פסגת מאווי האדם.

ברכת השלום מופיעה בברכה השלישית המסיימת את ברכת הכוהנים, אך שתי הברכות הראשונות סוללות את התיב אליה, שכן היא גולת הכותרת של ברכת הכוהנים.⁹ לכן, קהל המתברכים אומרים בסיומה של ברכת הכוהנים (נוסח אשכנז וספרד):¹⁰

אָדִיר בְּמָרוֹם שׁוֹכֵן בְּגְבוּרָה,

אֶתְּהָ שְׁלוֹם וְשִׁמְךָ שְׁלוֹם.

יְהִי רְצוֹן (מִלְפָּנֶיךָ) שְׁתִּשִּׁים עֲלֵינוּ

וְעַל כָּל עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל,

חַיִּים וּבְרִיכה לְמִשְׁמַרְתִּי שְׁלוֹם.

מידה זו שאפיינה את אהרן, אב הכוהנים, עברה בירושת עולם לזרעו, כפי שנכתב בנוסח הברכה: "אשר קידשנו בקדושתו של אהרן", והיא המאפשרת להם לברך את ישראל באהבה.

דברינו באים לידי מיצוי בפירוש רש"י הירש לוי' כא:א: "ויאמר ה' אל משה אמר אל הכהנים בְּנֵי אֶהֱרֹן וְאֶמְרַת אֲלֵהֶם לִנְפֹשׁ לֹא יִטְמָא בְּעַמְיוֹ".

"אמר אל – הכהנים בְּנֵי אֶהֱרֹן" מבטאות רעיון לעצמו. ונראה, שזה כל עצמו של הרעיון הזה: אמור אל הכהנים **כאל בני אהרן; הסבר להם, שכהונתם נובעת מהיותם בני אהרן**; ידעו וישיבו אל ליבם, שכהונתם לא באה להם בזכותם, אלא היא

8 עיינו בסיפורים על הלל ורדיפת השלום שלו, באבות דרבי נתן, לדוגמה: נ"א פ"ב; נ"א פ"ו; נ"א פכ"ד; נ"ב פכ"ט.

9 כך הם פני הדברים גם בתפילת העמידה המסתיימת בברכת השלום.

10 המקור לאמירת "אדיר במרום" לאחר ברכת הכוהנים הוא בגמרא (מסכת ברכות נה ע"ב): "אדיר במרום שוכן בגבורה, אתה שלום ושמך שלום, יהי רצון מלפניך שתשים עלינו שלום". התוספת שבפינו: "ועל עמך בית ישראל חיים וברכה למשמרת" היא מהגהות מיימוניות, הל' תפילה (ונשיאת כפיים) פרק יד הלכה ח.